

ПРИМИРЕННЯ СТОРІН ТА ВРЕГУЛЮВАННЯ СПОРУ ЗА УЧАСТЮ СУДДІ ЯК АЛЬТЕРНАТИВНІ СПОСОБИ ВИРІШЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО СПОРУ В СУДІ

CONCILIATION OF THE PARTIES AND SETTLEMENT OF THE DISPUTE WITH THE PARTICIPATION OF A JUDGE AS ALTERNATIVE WAYS OF ADMINISTRATIVE DISPUTE RESOLUTION IN COURT

Сливка М.М., к.ю.н., доцент,
доцент кафедри адміністративного та інформаційного права
Навчально-науковий інститут права, психології та інноваційної освіти
Національного університету «Львівська політехніка»

Сливка В.В., к.ю.н.,
адвокат
Адвокатське об'єднання «АЙЕМ ПАРТНЕРС»

Стаття присвячена дослідженню порядку примирення сторін та врегулюванню спору за участю судді в адміністративному судочинстві.

Зазначено, що примирення сторін в адміністративному судочинстві дозволяє належним чином використати позитивний потенціал спору та узвичаїти вирішення публічно-правового спору в дружній (мирний) спосіб. Також примирення сторін в адміністративному судочинстві дозволяє зекономити часовий та грошовий ресурс сторін спору та суду.

Поряд з цим, слід мати на увазі, що вже у підготовчому засіданні суд відповідно до вимог п. 2 ч. 1 ст. 180 Кодексу адміністративного судочинства України (далі – КАС України) «з'ясує, чи бажають сторони вирішити спір шляхом примирення або звернутися до суду для проведення врегулювання спору за участю судді.»

Тобто, сторони спору можуть використати можливості вирішення спору шляхом примирення або врегулювати спір за участі судді вже на початковому етапі судового розгляду – у підготовчому засіданні.

Водночас, треба пам'ятати, що у відповідності до ч. 5 ст. 47 КАС України «сторони можуть досягнути примирення на будь-якій стадії судового процесу».

З приводу економії грошових коштів, то з цього приводу зазначено, що у ст. 142 КАС України закріплено правило, згідно якого вирішення справи шляхом примирення є підставою для того, щоби суд у відповідній ухвалі (чи рішенні) у відповідності до порядку, передбаченого законодавством, вирішував питання стосовно повернення позивачу (скаржнику чи заявнику) 50% судового збору, сплаченого ним при поданні позову (апеляційної чи касаційної скарги). Крім того, слід мати на увазі, що чим раніше сторони досягнуть консенсусу, тим менше суд витратить часу на розгляд справи.

Наголошено, що примирення сторін в адміністративному судочинстві передбачає обов'язкову «легалізацію» досягнутих умов примирення, а саме затвердження таких умов судом, незалежно від того, чи був досягнутий сторонами спору консенсус з приводу умов примирення за участю судді чи без нього.

Ключові слова: адміністративне судочинство, примирення, врегулювання спору за участю судді, мирова угода, сторони, публічно-правовий спір, порядок примирення.

The article is devoted to the study of the procedure for the reconciliation of the parties and settlement of the dispute with the participation of a judge in administrative proceedings.

It is noted that the reconciliation of the parties in administrative proceedings allows to properly use the positive potential of the dispute and to settle the public legal dispute in an amicable (peaceful) way. Also, conciliation of the parties in administrative proceedings allows saving the time and money resources of the parties to the dispute and the court.

Along with this, it should be borne in mind that already in the preparatory session, the court in accordance with the requirements of clause 2, part 1 of Art. 180 of the Code of Administrative Procedure of Ukraine (hereinafter referred to as the Administrative Court of Ukraine) «finds out whether the parties wish to resolve the dispute through conciliation or go to court to settle the dispute with the participation of a judge.»

That is, the parties to the dispute can use the possibilities of resolving the dispute through conciliation or settle the dispute with the participation of a judge already in a preparatory meeting.

Along with this, it should be remembered that in accordance with Part 5 of Art. 47 of the Civil Code of Ukraine «parties can reach reconciliation at any stage of the judicial process.»

Regarding saving money, it is stated in this regard that in Art. 142 of the Civil Code of Ukraine establishes a rule according to which the settlement of the case through conciliation is the basis for the court, in the relevant ruling (or decision) in accordance with the procedure provided for by law, to resolve the issue of returning to the plaintiff (complainant or applicant) 50% of the court fee paid by him when filing a lawsuit (appeal or cassation complaint). In addition, it should be borne in mind that the sooner the parties reach a consensus, the less time the court will spend on the case.

It is emphasized that conciliation of the parties in administrative proceedings involves mandatory «legalization» of the reached terms of conciliation, namely the approval of such terms by the court, regardless of whether the parties to the dispute reached a consensus on the terms of conciliation with or without the participation of a judge.

Key words: administrative proceedings, conciliation, dispute settlement with the participation of a judge, settlement agreement, parties, public legal dispute, reconciliation procedure.

Постановка проблеми. Примирення сторін та врегулювання спору за участю судді слід віднести до альтернативних способів вирішення спору. Однак, в сучасних умовах спостерігається постійне ускладнення та «інфляція» Законодавства, що обумовлене розвитком наукової юридичної думки, суспільних відносин та не завжди вдалою реалізацією нормотворчої функції законодавця. За таких умов сторони спору не завжди здатні в повній

мірі зрозуміти, з одного боку, сутність своєї проблеми, а з іншого – як саме їм слід захистити свої права та законні інтереси. У цьому аспекті слід мати на увазі, що в процесі дослідження примирення сторін та врегулювання спору за участю судді в адміністративному судочинстві, у першу чергу необхідно окреслити порядок здійснення відповідного примирення та з'ясувати міру, за якої нормативна регуляція примирення або врегулювання спору за участю

судді буде допустимою і водночас залишатиме примирення найбільш економічним та зрозумілим (для сторін спору) способом вирішення публічно-правового спору.

Стан дослідження. Проблема примирення сторін та врегулювання спору за участю судді як альтернативних способів вирішення спору в адміністративному судочинстві досліджувалась багатьма вченими-юристами, що свідчить про її актуальність. Окремі аспекти альтернативних способів вирішення публічно-правових спорів, зокрема й примирення сторін публічно-правового спору та врегулювання спору за участю судді, досліджували вітчизняні вчені, серед яких: О. М. Балашов, Н. О. Васильченко, В. В. Гриценко, І. О. Корещкий, Н. С. Кучерук, Н. А. Мазаракі, Р. Ф. Мустафін, А. С. Новосад, А. Г. Пишна, М. Я. Поліщук та ін.

Метою статті є дослідження порядку здійснення примирення сторін та врегулювання спору за участю судді в адміністративному судочинстві України як альтернативних способів вирішення спору, який виник між учасниками судового процесу.

Виклад основного матеріалу. На сьогоднішній день примирення сторін залишається недостатньо дослідженим питанням як в українській теорії адміністративного права, так і в зарубіжних наукових колах юристів-адміністративістів. Цей факт зокрема підтверджується тим, що у квітні 2019 року голова Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду – М. І. Смокович під час II Судового Форуму наголосив на тому, що сьогодні вітчизняними ученими не достатньо розроблена теорія альтернативних способів вирішення публічно-правових спорів. Зокрема, окремі базові категорії у цій сфері (наприклад, «медіація», «мирне врегулювання спору за участю судді» і т. д.) «для кращого розуміння потребують теоретичного обґрунтування з боку науковців» [1].

Насамперед зазначимо, що примирення сторін публічно-правового спору в Україні не тотожне врегулюванню спору за участю судді. Неоднаковість цих процедур, як зазначає учена І. Л. Желтобрюх, є суттєвою [2, с. 24], хоча відповідно до ч. 2 ст. 186 КАС України «суддя спрямовує проведення врегулювання спору за участю судді для досягнення сторонами примирення» (попри це, вирішення спору шляхом примирення та врегулювання спору за участю судді чітко розмежовуються у п. 2 ч. 2 ст. 180 КАС України).

Поряд з цим, в Україні спостерігається кадрова криза, судді перевантажені обсягом справ, які вони повинні вирішувати, а тому «відволікання» суддів на здійснення процедур примирення не є повною мірою доречним, що підтверджує логіка вітчизняного законодавця у регламентуванні альтернативних способів вирішення публічно-правових спорів.

Не достатньою мірою розуміючи цю логіку, Н. С. Кучерук зауважує, що «однією з причин, що не сприяють врегулюванню спору за участю судді, є встановлення законом часових обмежень. Так, законодавець дозволяє цю процедуру лише до початку розгляду справи по суті та протягом не більш як 30 днів з дня постановлення ухвали про її проведення. Очевидно, що такі обмеження ускладнюють ефективне функціонування вказаного інституту. Адже досить часто питання щодо можливості примирення виникає саме під час розгляду справи по суті, після з'ясування її обставин, заслуховування учасників тощо» [3, с. 24].

Проте, якраз у цих обставинах і виявляється логіка законодавця щодо ефективного використання часу судді, а саме:

а) врегулювання спору за участю судді є альтернативним способом вирішення спору, який передбачає залучення судді з метою досягнення миру між сторонами спору;

б) цей спосіб вирішення спору є тривалим у часі та його застосування: є виправданим тоді, коли вже не витрачався

час на розгляд справи судом; не може використовуватись для затягування процесу вирішення спору;

в) сторони спору, не використавши можливості врегулювання спору за участю судді, можуть повсякчас звернутись до можливостей примирення, не створюючи цим для суду додаткового робочого навантаження. У цьому сенсі, якраз, і виявляється одна з найважливіших особливостей вирішення публічно-правового спору шляхом примирення.

Отже, якщо з якихось причин сторони не змогли врегулювати свій спір за участю судді, але згодом вони дійдуть згоди про примирення, то Законодавство дозволяє це зробити на будь-якій стадії судового процесу в суді першої, апеляційної або касаційної інстанцій.

Крім того, слід мати на увазі, що примирення є процедурою, а відтак характеризується певним порядком об'єктивізації дій, який на сьогоднішній день в Українському Законодавстві є відносно визначений.

Зокрема, вітчизняна учена та суддя І. Л. Желтобрюх, розглядаючи нормативно-правові акти України та зарубіжних держав, доходить висновку, що «відповідно до їх положень діє значною мірою однаковий порядок примирення сторін у адміністративному судочинстві до того, який передбачений вітчизняним законодавством про адміністративне судочинство із деякими неістотними відмінностями» [4, с. 114];

Між тим, зважаючи на сутність примирення сторін публічно-правового спору, положення законодавства України, якими регулюються ті чи інші обставини здійснення зазначеної процедури, приймаючи до уваги судову практику, в якій окреслюються особливості здійснення примирення [див., напр.: 5, 6, 7], можемо дійти висновку, що порядок здійснення примирення сторін в адміністративному судочинстві України складається з:

1) стадії ініціювання та початку процедури примирення в адміністративному судочинстві;

2) стадії переговорів щодо можливостей примирення та узгодження заяви про примирення сторін в адміністративному судочинстві;

3) стадії подання на затвердження та затвердження заяви про примирення сторін в адміністративному судочинстві.

Таким чином, з наведеного слідує, що адміністративне судочинство України надає учасникам судового спору можливість самостійно обрати один з декількох альтернативних способів вирішення судової справи.

При чому, обравши будь-який із запропонованих адміністративно-процесуальним законодавством способів альтернативного вирішення спору учасники процесу отримують певні «бонуси» у вигляді:

1) економії часу як самих учасників провадження, так і суду, що в кінцевому результаті матиме своїм наслідком також зменшення навантаження на відповідний суд;

2) повернення позивачу (скаржнику чи заявнику) 50% судового збору, сплаченого ним при поданні позову (апеляційної чи касаційної скарги) – це закріплено у ст. 142 КАС України.

Належним завершенням процедури примирення незалежно від обраного способу примирення сторін з їх самостійної ініціативи або ж врегулювання спору за участю судді є «легалізація» конкретних умов примирення, що відображається в ухваленому судовому рішенні у зв'язку з примиренням сторін в розумінні ст. 190 КАС України [8].

В слідстві затвердження умов про примирення сторін слід пам'ятати, що суд має право також відмовити у затвердженні умов про примирення. Так, згідно ч. 1 ст. 190 КАС України «умови примирення не можуть суперечити закону», а тому, у відповідності до ч. 6 ст. 47 КАС України, суд не може визнати умови примирення сторін, коли ці дії суперечать закону. З огляду на це, суд відповідно до п. 1 ч. 6 ст. 190 КАС України

«постановляє ухвалу про відмову у затвердженні умов примирення і продовжує судовий розгляд» [8].

Окрім того, суд також відмовляє у затвердженні умов про примирення, якщо одну зі сторін примирення представляє її законний представник, дії якого суперечать інтересам особи, яку він представляє (п. 1 ч. 6 ст. 190 КАС України).

Висновки. Підводячи підсумок, слід зауважити, що примирення сторін та врегулювання спору за участю судді

в адміністративному судочинстві є альтернативними способами вирішення адміністративного спору в суді. Ці способи засновані на принципах права та нормах чинного законодавства, є добровільними та швидкими методами дружнього (мирного) погодження сторонами публічно-правового спору взаємовигідних умов примирення (у результаті взаємних поступок), які відбуваються в судовому порядку (без шкоди ідеї людиноцентризму та законності) та в результаті затверджуються адміністративним судом.

ЛІТЕРАТУРА

1. Інститут врегулювання спору за участю судді потребує вдосконалення. *Судово-юридична газета*. URL: <https://sud.ua/ru/news/publication/140687-institut-vregulyuvannya-sporu-za-uchastyu-suddi-potrebuye-vdoskonalennya> (дата звернення: 20.10.2023).
2. Желтобрюх І. Л. Структура процесуальних взаємозв'язків, які виникають між суб'єктами й учасниками адміністративного процесу. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право*. 2019. Вип. 58, Т. 2. С. 23–26. doi:10.32782/2307-3322.58-2.4.
3. Кучерук Н. С. Обмеження на примирення. *Закон і Бізнес*. № 35 (1437). С. 24.
4. Желтобрюх І. Л. Примирення сторін у адміністративному судочинстві: вітчизняний та зарубіжний досвід правового регулювання та деякі перспективи вдосконалення. *Jurnalul juridic național: Teorie și practică*. 2020. № 4. С. 112–117.
5. Ухвала Вінницького окружного адміністративного суду від 04.06.2020 у справі № 120/911/20-а. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89679668> (дата звернення: 20.10.2023).
6. Ухвала Запорізького окружного адміністративного суду від 22.07.2019 у справі № 280/2400/19. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/83373435> (дата звернення: 20.10.2023).
7. Ухвала Першого апеляційного адміністративного суду від 14.01.2021 в справі № 200/6918/20-а. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94128214> (дата звернення: 20.10.2023).
8. Кодекс адміністративного судочинства України : Закон України від 06.07.2005 № 2747-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>.